

ખંડ-૪
અંક-૧૧
નવેમ્બર ૨૦૧૮

કૃષિ ઉત્પાદન અને બજાર દર્શન

કૃષિ ઉદય...

અધ્યક્ષ:
પ્રો. શિનીષ આર. કુલશર્મા

માહાત્માજીય સાલકદ્વાર :
ડૉ. મહેશ પાઠણ

મુખ્ય સંપાદક :
ડૉ. એસ. એસ. શર્મા

સહસંપાદક :
ડૉ. એચ. પી. ત્રિવેદી
ડૉ. ડી. જે. ચૌહાણ

સંપાદક :
ડૉ. હેમંત શર્મા

વિષય સંપાદક :
ડૉ. એસ. આર. જૈયા
ડૉ. વિજય એસ. જડીવાલા
શ્રી મનિષ મહવાલા

પ્રચ્ચાર પ્રભાચી :
શ્રી દીપ કે. પટેલ

પ્રકાશક :
એગ્રો ઇકોનોમિક રિસર્ચ સેન્ટર,
સરદાર પટેલ યુનિવર્સિટી,
વલ્લાજી વિદ્યાલય-૩૮૮૧૨૦
આણંદ, ગુજરાત

E-mail: director.aerc@gmail.com
website: www.aercapu.ac.in

બાયો- ઇંધણ નીતિ અમલમાં મૂકનાર રાજસ્થાન પ્રથમ રાજ્ય.....

રાજસ્થાન રાજ્ય આ વર્ષે મે મહિનામાં કેન્દ્ર સરકાર દ્વારા રજૂ કરાયેલ બાયો-ઇંધણ પરની રાષ્ટ્રીય નીતિ અમલમાં મૂકનાર દેશનું પ્રથમ રાજ્ય બન્યું છે. વૈકલ્પિક ઇંધણ અને ઉર્જા સંસ્વાધનોના ક્ષેત્રમાં સંશોધનને પ્રોત્સાહન આપવા માટે રણના રાજ્ય રાજસ્થાનમાં તેલીબિયાના ઉત્પાદનમાં વધારા પર ભાર મૂકવામાં આવશે અને ઉદયપુરમાં શ્રેષ્ઠતા માટેના એક કેન્દ્રની સ્થાપના કરવામાં આવશે. બાયો-ઇંધણ પરની રાષ્ટ્રીય નીતિ ખેડૂતોને આર્થિક રીતે તેમના વધારાના જથ્થાનો નિકાલ કરવામાં મદદ કરશે અને દેશની ખાદ્યતેલની આયાત નિર્ભરતાને ઘટાડશે. તે ઇથેનોલના ઉત્પાદન માટે ખાંડનો રસ, ખાંડ સમાવતી સામગ્રી, સ્ટાર્ચ સમાવતી સામગ્રી અને તૂટેલાં ઘાંચો જેવાં કે ઘઉં, ચોખા અને નાના બટાકા જેવા કાચા માલનો સમાવેશ કરે છે. ગ્રામીણ વિકાસ અને પંચાયતના રાજ્યપ્રધાન રાજેન્દ્ર સહોદે મંગળવારે જણાવ્યું હતું કે ભારતીય રેલવેની નાણાંકીય સહાય સાથે રાજ્યમાં ૮ ટનની ક્ષમતાના બાયો-ડિઝલ પ્લાન્ટની સ્થાપના પહેલેથી જ કરવામાં આવી છે. રાજ્ય સરકાર બાયો- ઇંધણના બજારને પ્રોત્સાહન આપશે અને તેમના વિશે જાગૃતિ પેદા કરશે, એમ તેમણે જણાવ્યું હતું. હાઇ-પાવર બાયો- ઇંધણ એથોરિટીની બેઠકમાં રાજ્યમાં અમલીકરણ માટે બાયો ઇંધણ પરની નીતિને મંજૂર કરતી વખતે શ્રી સહોદે જણાવ્યું હતું કે બાયો- ઇંધણ નિયમો, ૨૦૧૮ ટૂંક સમયમાં અમલમાં આવશે. રાજ્ય પ્રધાને જણાવ્યું હતું કે રાજ્ય ગ્રામીણ આલવિકા વિકાસ

પરિષદ બાયો-ટેકલના પુરવઠા દ્વારા વધારાની આવક માટેના અવકાશને શોધવા માટે મહિલા સ્વ-સહાય જૂથોને પ્રોત્સાહિત કરવામાં આવશે.

કપાસનો વૈશ્વિક વપરાશ ૨૭.૫ મિલિયન ટન નોંધાયો.....

આંતરરાષ્ટ્રીય કપાસ સલાહકાર સમિતિએ ૨૦૧૮-૧૯ દરમિયાન સેરા પાકના વૈશ્વિક વપરાશ માટેનો ઉંચો રેકોર્ડ હોવાનો અંદાજ આપી દીધો છે. ૨૭.૪ મિલિયન ટનથી ૨૭.૫ મિલિયન ટન(એમટી) ની મજબૂત માંગ પાછલા વર્ષમાં થઈ હતી. કપાસની ઉંચી વૈશ્વિક અનામતમાં ઉંચા વૈશ્વિક વપરાશના કારણે ૧.૬ મિલિયન ટનનો ઘટાડો થવાની ધારણા છે, જે ૨૦૧૮-૧૯ થી ૧૭.૭ મિલિયન ટનની સપાટીએ પહોંચી જશે, એમ સમિતિએ તેના માર્કેટ અહેવાલમાં જણાવ્યું હતું. જુલાઈના અંદાજ કરતાં સુધારેલ અંદાજની સંખ્યા ૧૦૦,૦૦૦ ટન ઓછી છે. ચીનમાં જથ્થો સતત પાંચમાં વર્ષમાં ૭.૫ મિલિયન ટન સુધી ઘટશે, જ્યારે બહારના જથ્થાની અપેક્ષા છે કે તે ૧૦.૧ મીટરની સપાટીએ સ્થિર રહેશે. વૈશ્વિક કપાસ સમિતિએ ૨૦૧૮-૧૯ માં કપાસના ઉત્પાદનના ૨૫.૯ મીટરના અંદાજને મોટે ભાગે જાળવી રાખ્યો છે. જોકે તે વર્ષમાં, ૪ ટકા જેટલો નીચે છે. એનો અર્થ એ છે કે કપાસની આંતરરાષ્ટ્રીય કિંમતો જે જુલાઈમાં વાર્ષિક ધોરણે ૧૦૧.૭ સેન્ટની ઉંચી સપાટીથી પાછો ફરીથી ૯૨ સેન્ટ પ્રતિ પાઉન્ડ ઘટી ગયો હતો. કપાસના ભાવો મોસમની સરેરાશ કરતાં ૮૮ સેન્ટ પ્રતિ પાઉન્ડ વધુ રહે છે. યુ.એસ. ના કપાસ પર ચીનની જકાતે જૂન મહિનાથી આંતરરાષ્ટ્રીય કિંમતોને ૧૦૧.૭ સેન્ટ પ્રતિ પાઉન્ડથી નીચી લાવવામાં મદદ કરી છે. સમિતિએ જણાવ્યું હતું કે એશિયા અને દક્ષિણ-પૂર્વ એશિયામાં મજબૂત માંગે તેમને ઓગરટની શરૂઆત સુધીમાં વળતર અપાવવામાં મદદ કરી છે. આંતરરાષ્ટ્રીય કપાસ સલાહકાર સમિતિએ આ વર્ષમાં કપાસના વિસ્તારમાં ૩ ટકાનો ઘટાડો કરીને જેટ્ટોને ૧૧.૯ મિલિયન હેક્ટરમાં કપાસનું વાવેતર કરવાની સૂચના આપી છે.

ઘઉંને તંદુરસ્તીની ઉપમા આપી.....

રાષ્ટ્રીય કૃષિ ખાદ્ય બાયો ટેકનોલોજી ઈન્સ્ટિટ્યૂટ (NABI), મોહાલી પંજાબના વૈજ્ઞાનિકોએ રંગીન ઘઉંની નવી જાતો વિકસાવી છે જે એન્ટિઓક્સિડન્ટ્સ અને ખનીજોથી સમૃદ્ધ છે. એનએબીઆઈના ડો.મોનિકા ગર્ગ અને તેમની સંશોધન ટીમે જાંબલી, વાદળી અને કાળા રંગના ઘઉંની જાતો વિકસાવી છે. આ ત્રણ રંગીન કલરના ઘઉંની જાતો એનથોકાયનીન્સ નામના એન્ટિઓક્સિડન્ટ્સથી સમૃદ્ધ છે. એનથોકાયનીન્સ એ કુદરતી રીતે બનતા સ્વાચ્છો છે જે ફળોને બ્લુબેરી જેવા રંગ આપે છે. દાડમ, ફળો, કાળી દ્રાક્ષ, સીંગણ અને કાળા મરી એ એનથોકાયનીન્સના સમૃદ્ધ સ્ત્રોતો છે. આપણા આહારમાં એનથોકાયનીન્સનો નિયમિત સમાવેશ આપણા શરીરમાંથી સેકેકલને દૂર કરવામાં મદદરૂપ બને છે અને સ્થૂળતા, હૃદય રોગ અને બળતરા જેવી લવનશીલીની વિકૃતિઓને અટકાવે છે. આ રંગીન ઘઉંની મુખ્ય સમસ્યા તેમની નીચી ઉત્પાદકતા છે. વિદેશમાં વિકસિત એનથોકાયનીન્સની સમૃદ્ધ જાતો ભારતીય હવામાન પરિસ્થિતિઓમાં સારી રીતે વૃદ્ધિ પામી શકતી નથી. આથી સૌપ્રથમ વખત રંગીન ઘઉંની જાતો કે જે સ્થાનિક આબોહવા અને જમીનની પરિસ્થિતિને અનુકૂળ આવે તે રીતે વિકસિત કરવામાં આવી છે. વૈજ્ઞાનિકોએ પંજાબ અને હરિયાણામાં ઉગાડવામાં આવતી ઉંચી ઉપજવાળી સફેદ ઘઉંની જાતો સાથે અમેરિકા અને જાપાનમાંથી મેળવવામાં આવેલ રંગીન ઘઉં (વાદળી અને જાંબલી) ની સાથે સંક્રમણ કર્યું છે. ઘણાં બધાં પ્રયત્નો પછી તેઓ જાંબલી, વાદળી અને કાળા રંગના ઘઉંની જાતો વિકસાવવામાં સફળ થયા હતા.

પ્રધાનમંત્રી અન્નદાતા આય સંરક્ષણ અભિયાન (PM-AASHA) હેઠળ સરકાર ૪૪ લાખ ટન તેલીબિંયા અને કઠોળની ખરીદી કરશે.....

સરકારે ઓક્ટોબરથી ખરીદી બજાર વર્ષમાં ટેકાના ભાવે કઠોળ અને તેલીબિંયાની પ્રાપ્તિ માટે નવ રાજ્યોની દરખાસ્તને મંજૂરી આપી દીધી છે. તેલંગાણા, આન્ધ્ર પ્રદેશ, ઉત્તર પ્રદેશ, રાજસ્થાન, મધ્ય પ્રદેશ, મહારાષ્ટ્ર, કર્ણાટક અને તામિલનાડુ એમ નવ રાજ્યો કે જેમની દરખાસ્તને મંજૂરી આપવામાં આવી છે. ડો.રાધામોહન સિંહ, કૃષિ મંત્રીએ જણાવ્યું હતું કે કેટલાંક રાજ્યોએ ખરીદી પણ ચાલુ કરી દીધી છે. સરકારી એજન્સીઓ પાસે ખુબ જ મોટા પ્રમાણમાં ખરીદીની ક્ષમતા તેમજ દેશના મુખ્ય વિસ્તારોમાં અપેક્ષિત સારા ઉત્પાદનને લીધે તેલીબિંયા અને કઠોળના ભાવોમાં તીવ્ર ઘટાડો થયો છે. સરકારે આ ખરીદી ઋતુમાં ૯.૨૨ મિલિયન ટન કઠોળ અને ૨૨.૨ મિલિયન ટન તેલીબિંયાના ઉત્પાદનનો અંદાજ મૂક્યો છે. ભારતીય ખાદ્ય નિગમ અને નેશનલ એગ્રીકલ્ચરલ કો-ઓપરેટિવ માર્કેટિંગ ફેડરેશન ઓફ ઇન્ડિયા લિમિટેડ (NAFED) નવી યોજના હેઠળ ૪૪ લાખ ટન તેલીબિંયા અને કઠોળની ખરીદી કરશે. પ્રધાનમંત્રી અન્નદાતા આય સંરક્ષણ અભિયાન (PM-AAASHA) એ ખેડૂતોને ખાતરીપૂર્વક અને પાકના વધુ સારા વળતર આપવાની બાંહેધરી આપવાની યોજના છે. કઠોળ અને તેલીબિંયાની પ્રાપ્તિ માટે કેબિનેટ દ્વારા વધારાના રૂ. ૧૫,૫૦૦ કરોડની ગેરંટી મંજૂર કરવામાં આવી છે તેમ અધિકારીઓએ જણાવ્યું હતું. કઠોળ અને તેલીબિંયાની પ્રાપ્તિ સારુ કરવામાં આવી છે અને અમે લગભગ ૫૦,૦૦૦ ટન કઠોળ અને તેલીબિંયાની ખરીદી કરી છે. નાદેડના એમડી રાંછવકુમાર ચટ્ટાએ જણાવ્યું હતું કે અમે ગુજરાત, ઓડિસા અને પશ્ચિમ બંગાળ તરફથી કઠોળ અને તેલીબિંયાની પ્રાપ્તિ માટેની દરખાસ્તની અપેક્ષા રાખીએ છીએ. કઠોળ અને તેલીબિંયાની ૪૪ લાખ ટનની ખરીદીમાંથી ૭૦% ખરીદી નાદેડ દ્વારા અને બાકીની ખરીદી ભારતીય ખાદ્ય નિગમ દ્વારા કરવામાં આવશે. સોયાબીન, મગફળી અને સૂરજમુખીની ૨૬ લાખ ટનથી વધુ તેલીબિંયા અને મગ, અડદ અને તુવેરની ૧૮ લાખ ટન કઠોળની ખરીદી કરવામાં આવશે. એજન્સી ઠાલના નોંધાયેલા ખેડૂતો પાસેથી ખરીદી કરશે. રાજ્ય સરકારો દ્વારા

ખેડૂતોને નણકના સુચિત ખરીદી કેન્દ્રો પર નોંધણી કરાવવા માટે જવાની સલાહ આપવામાં આવે છે.

સરકાર ડુંગળીનો જથ્થો દિલ્હીમાં વધારશે.....

ઉપબોક્તા બાબતોના મંત્રાલાયે દેશની રાજધાનીમાં ડુંગળીના ભાવો મધ્યમ રાખવા માટે બહુ રટોકમાંથી દૈનિક પુરવઠો વધારવાનો નિર્ણય લીધો છે. ઉપબોક્તા બાબતોના સચિવ એ.કે.શ્રીવાસ્તવની આગેવાની હેઠળની ઉચ્ચ સ્તરીય સમિતિએ નોંધ્યું હતું કે ઓક્ટોબરના મધ્યભાગમાં ડુંગળીના જથ્થાબંધ ભાવોમાં હવે થોડો ઘટાડો થયો છે. વધતા જતા ભાવોને અટકાવવા માટે ભાવ સ્થિરતા બંડોળ (ડબ્બ) હેઠળ બનાવેલા ઠાલના બહુ રટોકમાંથી પુરવઠામાં વધારો કરવાનો નિર્ણય લેવામાં આવ્યો છે. સપ્ટેમ્બરના છેલ્લાં અઠવાડિયામાં ડુંગળીનો છૂટક ભાવમાં રૂ. ૪૦ નો વધારો થયો હતો. છૂટક અને જથ્થાબંધ ભાવો વચ્ચેનો તફાવતને ઘટાડવા માટે દિલ્હી સરકારે ગ્રહેર વિતરણ વ્યવસ્થાની દુકાનો દ્વારા ડુંગળીનો પુરવઠો પૂરો પાડવાની સલાહ આપી હતી. કૃષિ મંત્રાલયના જણાવ્યા અનુસાર ખરીદી ડુંગળીના પાક હેઠળના વિસ્તારમાં ૨૦૧૭ ની સરખામણીએ આ વર્ષે ૩૭ ટકાનો વધારો થયો છે. રાજસ્થાન, મહારાષ્ટ્રના સોલાપુર, કર્ણાટકના દુબલી અને આન્ધ્રપ્રદેશના કર્નૂલમાં ડુંગળીના પાકની કાપણી શરૂ થતા માંગમાં સુધારો થયો છે, જે આગામી દિવસોમાં ડુંગળીના ભાવોને અંકુશમાં રાખશે.

ભારતમાં આ વર્ષે દ્રાક્ષનું વિક્રમજનક ઉત્પાદન થશે.....

મહારાષ્ટ્રમાં પ્રારંભિક સિઝનમાં દ્રાક્ષનો પાક તૈયાર થતાં, તે દેશનું સૌથી મોટું દ્રાક્ષ ઉત્પાદક અને નિકાસ કરનાર રાજ્ય બન્યું છે. અનુકૂળ હવામાન સાથે, દેશમાં દ્રાક્ષનું વિક્રમ જનક ઉત્પાદન અને રેકોર્ડ નિકાસ થવાની શક્યતા છે. જો કે, દ્રાક્ષનો પાક નવેમ્બરથી ધરેલું બજારમાં આવશે પરંતુ સૌથી વધારે તો જાન્યુઆરી મહિનાથી જ શરુઆત થશે. જો કે નાશિક જિલ્લાના કેટલાંક ખેડૂતોએ કેટલાક ઉત્તરીય રાજ્યોમાં વેચાણ તેમજ બાંગ્લાદેશમાં નિકાસ કરવા માટે દ્રાક્ષની લણણી વહેલી કરવાની શરુઆત કરી છે. ભારતની દ્રાક્ષની નિકાસ દર વર્ષે એક નવું જ સીમાચિહ્ન પ્રાપ્ત કરી રહી છે. કારણ કે ખેડૂતો યુરોપિયન યુનિયન દ્વારા સુચિત હાયટારોનેટરી પગલાંને અનુસરતા ફળોનું ઉત્પાદન કરે છે. જો કે સહ્યાદ્રીના શિંદેને બચ છે કે પીક સિઝન દરમિયાન ધરેલું બજારમાં દ્રાક્ષના ભાવ નીચા જઈ શકે છે. સહ્યાદ્રી ઉપરાંત ખેડૂત-ઉત્પાદક કંપની મહિન્દ્રા એગ્રીબિઝનેસ અને ફેશટ્રોપ એ દ્રાક્ષની નિકાસના અન્ય કોર્પોરેટ્સ છે. વર્ષ ૨૦૧૬-૧૭માં ભારતમાંથી યુરોપિયન યુનિયનમાં ૧,૦૧,૭૮૯ ટન દ્રાક્ષની નિકાસ કરવામાં આવી હતી, જેની સામે ૨૦૧૭-૧૮માં ૯૨,૨૮૬ ટન દ્રાક્ષની નિકાસ કરવામાં આવી છે.

ભારતમાં ૨૦૧૮માં આગાહી કરતાં સરેરાશ ઓછો વરસાદ.....

ભારતમાં ચોમાસામાં વાર્ષિક વરસાદ સરેરાશ કરતાં ઓછો હતો અને આગાહી કરતાં પણ ઓછો વરસાદ હતો, જે વિસ્તારના ચોથા ભાગનો પણ ન હતો. હવામાન ખાતાની કચેરી દ્વારા પ્રાપ્ત માહિતી મુજબ ખેતીના મુખ્ય ઉત્તરીય રાજ્યોમાં પાકને જરુરિયાત કરતાં પણ ઓછો વરસાદ પ્રાપ્ત થયો હતો. જુલાઈ-સપ્ટેમ્બરના ચોમાસાની ઋતુના અંતે ૯૭ ટકા વરસાદની આગાહી સામે વરસાદનું પ્રમાણ લાંબાગાળાની સરેરાશ ૯૧ ટકા હતી. જે બતાવે છે કે સતત પાંચમા વર્ષે પણ હવામાન કચેરીની આગાહી ખોટી પડી હતી. ચોમાસું ભારતના વાર્ષિક વરસાદના ૭૦ ટકા વરસાદ આપે છે અને દેશના ૨ ટ્રિલિયન અર્થતંત્રનો આધાર છે, જેમાં કૃષિ ક્ષેત્ર કુલ આર્થિક ઉત્પાદનમાં ૧૪ ટકાનો ફાળો આપે છે.

મકાઈના સ્થાનિક ભાવોને અંકુશમાં રાખવા માટે સરકારે ૧ મિલિયન ટન મકાઈની આયાત કરી.....

ધરેલું મકાઈ ઉત્પાદનની અછતને પહોંચી વળવા અને વધતા જતાં સ્થાનિક ભાવોને અંકુશમાં રાખવા માટે શુન્ય આયાત-જકાતથી ૧ મિલિયન ટન ગિન-આનુવાંશિક રીતે સુધારેલ મકાઈની આયાત કરવા માટે સરકારે મંજૂરી આપીએ દીધી છે. સરકારે મકાઈની આયાત કરવા ઉપર ૬૦% જકાત કસુટી લાદી છે, તેથી ઉદ્યોગો તેને ટેરિફ રેટ ક્વોટા (TRQ) હેઠળ આયાત કરવાની માંગણી કરે છે.

પરંપરાગત રીતે જોઈએ તો, ભારત મકાઈ નિકાસકાર દેશ છે અને છેલ્લાં બે વર્ષથી મકાઈની આયાત કરી નથી. ભારતે

૨૦૧૬માં ટેરિફ રેટ ક્વોટા (TRQ) હેઠળ ૨,૨૫,૦૦૦ ટન મકાઈની આયાત કરી હતી. મકાઈનો ઉપયોગ ૫૫-૬૫% પ્રાણીઓના ખોરાક તરીકે થાય છે ત્યારબાદ સોયાબીનનો ૫૫-૬૫% ઉપયોગ પ્રાણીઓના ખોરાક તરીકે થાય છે. ૨૦૧૫-૧૬ માં ભારતે મકાઈની આયાત શરુ કરી હતી અને ટેરિફ રેટ ક્વોટા (TRQ) યોજના હેઠળ ૩,૦૦,૦૦૦ મકાઈની આયાત કરી હતી. સરકારી આંકડાઓના અંદાજ અનુસાર, ખરીદી ઋતુમાં મકાઈનું ઉત્પાદન પાછલાં વર્ષ કરતાં વધારે છે, જ્યારે સ્વી ઋતુમાં મકાઈના વાવેતરમાં કોઈ ઘટાડો થયો નથી. સપ્ટેમ્બર મહિનામાં સરકાર દ્વારા બહાર પાડવામાં આવેલ ખરીદી ઉત્પાદનના પ્રથમ અગ્રીમ અંદાજ મુજબ વર્ષ ૨૦૧૮-૧૯માં મકાઈનું ઉત્પાદન ૨૧.૪૭ મિલિયન ટન રહેવાનું અનુમાન છે, જે પાછલાં વર્ષમાં ૨૦.૨૪ મિલિયન ટન હતું. જે પાછલાં પાંચ વર્ષ દરમિયાન મકાઈના સરેરાશ ઉત્પાદન કરતાં ૪.૪૦ મિલિયન ટન કરતાં પણ વધારે છે. ઉદ્યોગોનો અંદાજ છે કે મકાઈનું ઉત્પાદન અગાઉના વર્ષ કરતાં નીચું રહેશે.

Book Post

To,

From:

Agro-Economic Research Centre

For the states of Gujarat and Rajasthan

(Ministry of Agriculture & Farmers Welfare, Govt. of India)

H.M. Patel Institute of Rural Development,

Opp. Nanadalaya Temple, Post Box No. 24,

Sardar Patel University

Vallabh Vidyanagar 388120, Anand, Gujarat

Ph.No. +91-2692-230106, 230799, Fax- +91-2692-233106

E-mail : director.aerc@gmail.com

Website: www.aercspu.ac.in

DOI : 01.01.2013

Acknowledged the information used/taken from the public domain